

Szabadságot és rabszolgákat!

Russ Castronovo:
*Fathering the Nation. American
 Geneologies of Slavery and Freedom.*
 Berkeley and Los Angeles, CA:
 University of California Press, 1995.
 282 old.

Castronovo azzal a céllal írta könyvét, hogy felhívja a figyelmet az Egyesült Államokban az 1789 és 1865 közötti időszak „ellenemlékei” egy csoportjára. Ezek az „ellenemlékek” ellentmondásban állnak az uralkodó emlékekkel, mely szerint amikor az Alapító Atyák életre hívták a nemzetet, azt a szabadság egyértelmű örökségével ruházták fel. Castronovo szerint ezt az uralkodó emléket csak úgy lehetett fenntartani, hogy az utókor a rabszolgaság intézményét a szabadság eme örökségétől való ideiglenes aberrációként értelmezte. Ez úgy valósulhatott meg, hogy a déli Alapító Atyákat, köztük Washington, Jefferson és Madisont rabszolgatartó mivoltuktól elválasztva tárgyalták. Valójában az északiak – köztük Emerson – számára ezek az Alapítók nem is számítottak délieknek. Miután a polgárháború során a rabszolgaságellenes északiak megszerezték az ellenőrzést a nemzeti identitás felett, a déli fehérek 1830-1860 közötti nemzedékét kizárták a nemzet fogalmából. Washington, Jefferson és Madison republikánusok és a szabadság létrehozói voltak. 1830 déli politikusai viszont nem amerikaiakként, hanem új-középkori zsarnokokként jelennek meg a polgárháború utáni időszak északi nemzetfelfogásában.

Castronovo szerint azonban 1830 déli fehér férfijai Washington, Jefferson és Madison fiai és unokái voltak. Castro-

novo Benedict Anderson *Imagined Communities*¹ című műve alapján tudja, hogy a modernkori történetírás alapvető művészi szerepet játszott a modernkori nacionalizmus létrehozásában. Ez a történetírás a nemzeteket elkülönült, autonóm közegben létező entitásokként képzelte el, melyek mindegyike egységes, organikus népekből áll. David Levin 1959-ben megjelent *History as Romantic Art*² című munkájában mutatott rá arra, hogy az amerikai polgárháború idején alkotó négy legfontosabb északi történész, George Bancroft, Francis Parkman, John Motley és William Prescott azért tudtak elképzelni egy ilyen organikus népet az Egyesült Államok területén, mivel tudatosan kirekesztették a bennszülötteket, a feketéket és a mexikói amerikaiakat az „amerikai” történelemből. Számukra csak az anglo-protestánsok lehettek az Egyesült Államok polgárai. A többi, idegen nép arra volt ítélve, hogy eltűnjön a nemzeti tájképből.

Levin könyve korai példája volt annak az „esztétikai” forradalomnak, melynek során az 1950-es és 1960-as évek „amerikai” történésznevezéke ráébredt arra, hogy tanáraik az 1930-as években csatlakoztak az anglo-protestáns rasszizmus hagyományához, egy olyan örökséghez, amit a Levin által tárgyalt történészek, valamint a rákövetkező történésznevezékek az Alapító Atyáktól örökölték, és amely mindaddig élt, amíg az organikus anglo-protestáns „amerikai” nép esztétikai tekintélye el

¹ Benedict Anderson: *Imagined Communities*. New York, 1983.

² Levin, David: *History as Romantic Art*. Palo Alto, 1959.

nem veszette meggyőző erejét a második világháború utáni időszakban.³ Ez az esztétikai forradalom tette lehetővé az olyan tudósok számára, mint Anderson, hogy a homogén népek történetét képzeltbeli és időben véges konstrukcióként közelítsék meg. E tudományos dekonstrukciós lendület tovább tart. Példa erre Prasenjit Duara *Rescuing History from the Nation*⁴ című munkája, amely erőteljes elemzést ad a mai Kína és India történetírásairól, melyek az 1830-as évek atlanti nemzeteihez hasonlóan az egységes népek látomását erőltették rá az óriási mértékű kulturális sokszínűségre.

Ugyanakkor Castronovo nem hangsúlyozza Andersonnak azt a nézetét, miszerint az organikus népek modelljét – amely később a világ más területein is befolyást gyakorolt – egyidejűleg alkották meg az Atlanti-óceán mindkét partján 1770 és 1830 között. Ehelyett kritikáját egy mai amerikai művelődéstörténész, Sacvan Bercovitch munkájában kifejeződő organicizmus ellen irányítja. Bercovitch, akiben nem merül fel – vagy hidegen hagyja – az a lehetőség, hogy az Egyesült Államok nacionalizmusa létrejöttét tekintve nem korábbi az angol, francia, német, argentin, chilei vagy brazil nacionalizmusnál, az Egyesült Államok jövőorientált jeremiáját Európa múltbarévedő jeremiájával állította szembe. Amint azt Bercovitch megfogalmazza *The American Jeremiad* című könyvében,⁵ az európai jeremiád sokkal inkább a közép-

kori Európát idézte meg, mint a modernkori nyugat-európai kultúrát, amely a fejlődés eszméjének megalkotásával az Alapító Atyák elképzelt világához szolgált alapul.

Bercovitch azzal érvelt, hogy a jeremiád retorikai rituáléján keresztül – mely az eredeti, a nemzet apoteózisának ígéretétől való eltávolodást fogalmazta meg – lehetséges volt a jövődőlés, miszerint a hanyatlást majd sikerül megállítani, az eredeti nemzeti ígéretet helyreállítani. Így módon, Bercovitch szerint, a hanyatlás kritikusait vissza lehetett fogadni a nemzeti konszenzusba és meg lehetett őrizni a szent és időn kívüli nemzet illúzióját. Castronovo, aki egy olyan tudományos kultúrába nyert beavatást, amely a modern nemzetet időben létezőként képzelel el, ezzel szemben azt írja, hogy „le akarom bontani a nemzeti narratíva építményét” (5. o.), mely „egykoron a kohézió színtere volt, de mára olyan részekre esett szét, melyeket a vetélkedés, kirekesztés és elnyomás jellemez.” (6. o.) Ezért, „amikor Amerikát úgy olvassuk mint egy történetekből álló sokszínű mozaikot, felmerül annak lehetősége, hogy azokat a szövegeket, amelyeket az amerikai kultúra megértéséhez olvasunk, olyan módon olvassuk újra, amely megakadályozza a nemzeti narratíva koherenciára és homogenitásra való törekvését.” (6. o.)

Castronovo tehát a modernkori történetírás egynemű művészi formáját, mely a népekről szóló látomását is magában foglalja, a genealógia művészi formájával akarja helyettesíteni. Úgy véli, hogy a genealógia az, amely képes feltárni a különbségeket apák és fiúk között. Meg tudja mutatni, hogy a fiúk miként gyilkolják meg apáikat, mialatt apákká válnak. Valamint azt is, hogy a kultúra mindig dinamikus. Évekkel

³ Noble, David W.: *Revocation of the Anglo-Protestant Monopoly: Aesthetic Authority and the American Landscape*. Soundings. Vol. 79. (Spring 1996)

⁴ Duara, Prasenjit: *Rescuing History From the Nation*. Chicago, 1995.

⁵ Bercovitch, Sacvan: *The American Jeremiad*. Madison, 1978.

ezelőtt Roy Wagner antropológus *The Invention of Culture*⁶ című munkájában azt az elméletet fogalmazta meg, mely szerint a kulturális változás elkerülhetetlen, ha az individuumok hozzáfognak, hogy megvalósítsák azoknak a hagyományoknak az általuk adott saját értelmezését, amelyekbe korábban beavatást nyertek. Wagner úgy véli hogy a hagyomány létezéséről csak az egyének cselekvésein keresztül szerzünk tudomást. Úgy tűnik, hogy Castronovo hasonlóképpen érvel. Wagner ugyanakkor azt vallja, hogy a modern kulturális közösségek – a hagyományosaktól eltérően – azt tanítják a tagjaiknak, hogy nem szabad megváltoztatniuk a szabályokat, melyeket az idősebbek hagyományoztak rájuk. Wagner úgy véli, hogy a modern kor népei ráébredtek a hagyomány illékony voltára, és azt remélték, elmenekülhetnek az idővel terhelt hőmpolygése elől. Ezért van az, mondja Wagner, hogy a modern kultúrákat – a hagyományosaktól eltérően – súlyos generációs konfliktusok jellemzik. Fontos megjegyezni, hogy a nemzeti történelmet író történészek nemzedékei úgy érezték, meg kell védeniük nemzeteiket az időtől, míg Castronovo generációjából jó néhányan úgy látják, a nemzetek mozognak az időben. Ugyanakkor azt is fontos látni, hogy a korábbi történésznemzedékek szükségesnek érezték azoknak az alternatív emlékeknek az elfojtását, amelyekről Castronovo úgy véli, hogy bizonyítják a nemzet kapcsolátát az idővel.⁷

⁶ Wagner, Roy: *The Invention of Culture*. Chicago, 1981.

⁷ Noble, David W.: *Historians Against History*. Minneapolis, 1965.; Novick, Peter: *That Noble Dream: The Objectivity Question and the American Historical Profession*. New York, 1988.

Castronovo azonban nem helyezi el tudatosan önmagát abban a kulturális pillanatban, ahol minden nemzet szentsége, örökkévaló léte megkérdőjeleződik.⁸ Jellemző módon amerikai kultúráról beszél (így, egyes számban), holott kortársai közül mások, akik szintén kétségbe vonják az egynemű népek létezését, amerikai kultúrákról beszélnek. Úgy használja az amerikai kifejezést, ahogy Lincoln és Melville tették, és implicite megfosztja az összes többi észak- és dél-amerikai nemzetet attól a lehetőségtől, hogy amerikai kultúrák legyenek. Így tehát David Levinhez és Sacvan Bercovitch-hoz hasonlóan érdeklődésének homlokterében az anglo-amerikai atyák anglo-amerikai fiai állnak. Ugyanakkor Levinnel és Bercovitch-csal ellentétben érdeklík az afro-amerikaiak, akik a szó szoros és átvitt értelmében az Alapító Atyák fiai voltak. Azzal viszont, hogy egyes számban használja az amerikai kultúra kifejezést, amelybe beleérti mind az anglo-amerikaiakat, mind pedig az afro-amerikaiakat, Castronovo kirekeszti belőle azokat az amerikaiakat, akik nem tudnak vagy nem akarnak azonosulni az Alapító Atyák genealógiájával. A Castronovo által tárgyalt időszakban – 1789-1865 – ez a bennszülött és mexikói amerikaiakat jelenti. Habár nincs tudatában annak, hogy narratívájából hiányoznak azok az amerikaiak, akiknek a kulturái megelőzik az anglo-amerikaiakét, tisztában van azzal, hogy genealogikus megközelítésével kirekeszti az anglo-amerikai és afro-amerikai nőket. Tudja, hogy narratíváját korlátozza a patriarchális világ, amely az Alapító Atyák öröksége. Castronovo szavaival élve az Atyák azzal, hogy „kizárták az anyákat a genealógiájukból, véget vetet-

⁸ Guehenno, Jean-Marie: *The End of the Nation-State*. Minneapolis, 1995.

tek az egyéb, maternális eredetű örökségekből származó esetleges komplikációknak, és így lehetővé vált a fiúk számára, hogy megakadályozzák egy olyan örökség szétosztását (a lányok és rabszolgagyermek között, akiket csak az anyjuk ismert el), amelyet a történelemben működő filialis metaforák biztosítottak számukra.”(13. o.)

Castronovo nagy szolgálatot tesz a történészeknek azzal, hogy emlékeztet rá, az apáiknak hűséget esküdő anglo-amerikai fiúkat megosztotta az Északhoz illetve Délhez való tartozás ténye. Fontos, hogy valaki emlékeztessen bennünket arra, hogy Melville és Lincoln, amikor megfogalmazták a rabszolgaság kritikáját, súlyosabb apagyilkosságot követtek el mint déli fivérek. Melville és Lincoln – Castronovo meghatározásával élve – a genealógiai ironia csapdájába estek, amelyben feltárultak a szabadság nemzeti narratívájában rejlő ellentmondások. A genealógiai ironia Castronovo szerint szintén jellemző volt az egykori rabszolgák – William Wells Brown és Frederick Douglass – írásaira. Míg Melville és Lincoln bizonyos fokig tiszteletlenné váltak az Atyák iránt, Castronovo perspektívájából tekintve a dolgot ez még inkább igaz Brownra és Douglassra nézve. Brown *Clotel* című regényében egy olyan rabszolgánő boldogtalan életével és halálával kapcsolatban fogalmazza meg az ironiát, aki Jefferson leszármazottja volt. Douglass pedig megalkotta a fiktív rabszolgát, Madison Washington, aki arra használta a lázadás jogának az apa általi igenlését, hogy igazolja a rabszolgák forradalmát az Atyák fehér fiai ellen. Castronovo kétségbevonja azt az állítást, miszerint az 1776-os forradalmi ideológia alkalmazásával az afro-amerikaiakat befogadták volna a Bercovitch által leírt

nemzeti koszenzusba. Ellenkezőleg, érvel Castronovo: „Az elmúlás magyarázatul szolgál arra nézvést, hogy rabszolgasorban tartott és ellenállási diskurzusok miként ismétlik meg a tekintéllyel bíró diskurzusokat anélkül, hogy azonosulnának vagy behódolnának azon diskurzusok tekintélyének.”(194. o.)

Castronovo reményei szerint Melville, Lincoln, Brown és Douglass példaképekül szolgálhatnak nemzedéke számára, amely majd követni fogja a genealógiai ironia módszerét, amit ezek a férfiak használtak a 19. század közepén. Üdvözlí azt a módot, ahogyan aláásták a – saját szavaival élve – „monumentális kultúrát.” Úgy véli, hogy a szabadságról szóló nemzeti narratívának mindig ellentmondott a kulturális egyenműség narratívája. A nemzeti emlékművek, tájképfestészet és az Emersonhoz hasonló férfiak tájköltészetében általa felfedezett esztétika szerinte „egy olyan politikai élményt beszél el, amelyben az állampolgár-szubsjektum nem a természet színterébe, hanem a nemzettestbe épül be.”(110. o.) Castronovo egyenlőséget von az Ahab által a Pequot hajó legénységének megkezelésére alkalmazott misztikus rituálék és fizikai erőszak illetve a mi politikai vezetőink által használt, a konszenzus létrehozására irányuló módszerek között.

Íly módon Castronovo számára a szabadság tűnik a legfőbb értéknek, amellyel szöges ellentétben áll az organikus nép értéke. Mivel azonban Castronovo az Egyesült Államokat elszigetelve vizsgálja, nincs abban a helyzetben, hogy feltételezze: az a burzsoázia, amely Anderson szerint 1800 körül kulturális hegemoniára tett szert, egyaránt elkötelezett volt a szabadság és az organikus egység iránt. Lehetséges, hogy

mindegyik burzsoá kultúra, amikor domináns helyzetben van, magában hordozza ezeket az ellentétes értékeket. Ezt a képletet lehet felfedezni George Mossenek a burzsoá Németországról szóló történetében (*The Nationalization of the Masses*),⁹ Mary Poovey angol nacionalizmusról szóló művében: *Making a Social Body*,¹⁰ valamint Zeev Sternhell legújabb könyvében, amely a két világháború közötti időszak Franciaországról szól: *Neither Right nor Left*.¹¹ Úgy vélem, ezeknek az értékeknek az egyesítését éltem át magam is 1943-44-ben, amikor azt tanították nekem, hogy a szabadságért harcoló katona vagyok, akinek egyúttal organikus részévé kell válnia az Egyesült Államok hadserege monumentális kultúrájának. Amikor 1952-ben megkaptam a doktori fokoza-

tomat, azt mondták, hogy a szabadság történetének kell lennem, és a történetírás konszenzusos iskoláját kell művelnem. 1947-re már tisztában voltam e helyzet iróniájával, amikor felfedeztem Carl Beckernek az 1920-as években az iróniáról és történelemről kifejtett nézeteit.¹² Ugyanakkor Becker arra tanított meg, hogy az ironia nem helyettesítheti a kultúrát. Egyetértek vele abban, hogy a kultúra csak kultúrával helyettesíthető. Nincs kétségem afelől, hogy a mai Egyesült Államokban – éppúgy, mint 1789-ben – a domináns kultúra alapvetően burzsoá jellegű, és továbbra is remélem, hogy egy emberibb és igazságosabb kultúra fogja felváltani.

David W. Noble
(Fordította Vajda Zoltán)

⁹ Mosse, George: *The Nationalization of the Masses*. Ithaca, 1991.

¹⁰ Poovey, Mary: *Making a Social Body*. Chicago, 1995.

¹¹ Sternhell, Zeev: *Neither Right nor Left*. Princeton, 1996.

¹² Becker, Carl: *The Heavenly City of the Eighteenth-Century Philosophers*. New Haven, 1932.; Nelson, Richard: *Carl Becker Revisited: Irony and Progress in History*. *Journal of the History of Ideas*. (Spring 1987).